

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು – ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಡಾ.ಜಯರಾಮು.¹

ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಜ್ಜಾಲವು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ, ವಿಶಿಷ್ಟ, ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯ ಕಾಲವೆಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಶಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅಹಿಂಸೆಯ ಹರಿಕಾರ, ವಿನೂತನ ತಪಸ್ವಿ, ಮಹಾನ್ ಸುಧಾರಕ, ಮಹಾನ್ ಮಾನವತವಾದಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಥಮ ವಿಚಾರವಾದಿ, ಕ್ರಾಂತಿಯ ದಾರ್ಶನಿಕ, ಸತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಸವೇಶ್ವರರವರು. ಇವರ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖಾಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹಾನ್ ನಾಯಕನನ್ನು ಆರಾಧ್ಯ ದೈವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಅಭಿಮಾನದ ಅನುಸರಣೆಗಿಂತ ಅವರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವಗಳ ಅಡಿಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಿಂತನೆಗಳು ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವೈಚಾರಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಾತಿ ಮತಗಳು, ಹುಟ್ಟಿದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೋ ಅಥವಾ ಕನಿಷ್ಠವೆಂದೋ ಭಾವಿಸುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ನಿಂತ ಮೌಲ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಸಿದ್ಧರಿರಬೇಕು. ಹಾಗೇ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು ತಯಾರಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಹಂತದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪ ಆವಿಷ್ಕಾರದ

¹. ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಕ.ರಾ.ಮು.ವಿ.ವಿ.ಮೈಸೂರು

ಉತ್ಸಾಹ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ತದನಂತರ ಬಂದ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈ ಎರಡು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನಮಾನದಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ ತಲೆದೂರಿತು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸ್ವತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತತ್ವವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುವ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಅವುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಿಡಿಕಾರಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ನಾಶವಾಗದೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಚಾರ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಂದೋಲನದ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡುದು ಜಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಎಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ನಶಿಸಿಲ್ಲ. ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದಿನ ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಸಂಪುಟ ರಚನೆ, ಪುನರ್ ರಚನೆಯಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯ ನಿರ್ಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಯಕರುಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ವಾಸ್ತವಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ನಾಯಕರಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಶೋಷಿತ ವರ್ಗಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡಿಸಲು ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಂದು ಅಸ್ತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ಕೇವಲ ಆಳುವವರ್ಗಗಳ ಜೊತೆ ನಿಂತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಶ್ರಮಿಕರನ್ನು ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕರಣಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅವರು ಜಾಲಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ

ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದರು ಆ ಮುಖೇನ ಬಹುಪಾಲು ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತ್ತು.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಾತು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳು, ಕಂದಾಚಾರ, ಮೂಡನಂಬಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನ ನೀಡುವುದು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ವರ್ತನೆಗಳೇ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದಲೇ ಮೊದಲಾಗಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧಿಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ತತ್ವವೆಂದರೆ 'ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ತತ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಘನತೆಯನ್ನು ತರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅವರು ನಡೆನುಡಿ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ತೋರದ ಜನಗಳನ್ನು ಗುರಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ 'ಎನ್ನಯಾ ವಿಪ್ರರು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯರು ಎನ್ನ ನಡೆಯೊಂದು ಪರಿ, ಎನ್ನ ನುಡಿಯೊಂದು ಪರಿ' ಮುಂತಾದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ಥಿತ್ವವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಆಧಾರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರು ರಚಿಸಿದ 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ' ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಕಲಾಪಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಸಂಸತ್ತು ಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಸತ್ತೆ ಅಸ್ಥಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವೆಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಸವೇಶ್ವರರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದುದು ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವದಾಗಿದೆ. ನಾವು ಇಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗದ ಸಂವಾದ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ನಾನಾ ವರ್ಗಗಳ ಜನ, ಹಿಂದುಳಿದ ಮತ್ತು ಕೆಳಜಾತಿಯ ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿ ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಅನೇಕ ಕಗ್ಗಂಟುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದು ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ನಿದರ್ಶನವೆನ್ನಬಹುದು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಗಮನಿಸಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ 'ಮಾನವನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿರುವುದು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಕಾರಣವಾಗಿರದೆ ಸ್ವತಃ ಮನುಷ್ಯನೇ ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ತಿದ್ದುವುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದೆಂದು ನಂಬಿದರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಲು ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು ಹಾಗೇ ನೋಡಿದರೆ 'ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಇತಿಹಾಸ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಆರ್ಥಿಕ ಅಂಶಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಆ ಚಾಲನೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಕೊಡಲು ದೃಢವಾದ ಮಾನವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿರುವ ನಿರಂತರ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಚಿಂತನ ಮಂಥನಗಳು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅವರ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಿಂತಲೂ ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವದ ಮೇಲೆ ತರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಾವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಮಾನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅವರು ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಹಲವರ ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀತಿಗೆಟ್ಟ ಜನ ಹಣವನ್ನು ಕದಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅನುಕಂಪವಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಮಂದೆ ಜನ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ಶೋಕಿಗೆ ಇತಿಮಿತಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಲಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅಂದೇ ಮನಗಂಡಿದರು ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಲೆಹಾಕುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂದು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯ, ಅಹಂಮಿಕೆ ಧೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ನಡೆಸಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯದ ಜನಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ, ಶೋಷಿತ ಜನಾಂಗದ ದುಃಖ ದುಮ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ನೆಲೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪುನರ್ ರೂಪಿಸುವಂತಹ ಜರೂರನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಂತಿವೆ. ಈ ಎರಡನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಸಬೇಕಾದಂತಹ ಜರೂರು ನಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದ ಮುಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು :

1. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನ ಸಂಪುಟಗಳು
2. ಆನಂದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ್ : ಬಸವೇಶ್ವರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಶರಭೂಷಣ ಮಠ, ಬೆಂಗಳೂರು
3. ಪಿ.ಬಿ.ದೇಸಾಯಿ : ಬಸವೇಶ್ವರ ಆಂಡ್ ಇಸ್ ಟೈಮ್ಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಧಾರವಾಡ
4. ಪಾಳೆಕಾರ.ಪಿ.ಬಿ : ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಂಡ್ ಹ್ಯೂಮನ್ ರೈಟ್ಸ್, ಎ.ಬಿ.ಡಿ ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್, ರಾಜಸ್ಥಾನ
5. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ : ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ಯಾಜೆಟಿಯರ್‌ಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ
6. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಸಂಪುಟಗಳು
7. ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ : ಬಸವ ದರ್ಶನ, ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಶಿವರಾತ್ರೀಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು
8. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ : ಬಸವಣ್ಣನವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ